

Column

Carolien Gehrels

Kunst en de kracht van losse verbanden

Tijdens de coronacrisis miste ik de losse verbanden. Mijn familie en goede vrienden zag ik opeens veel vaker, maar de mensen die ik af en toe zag – opeens niet meer.

Geen onverwachte ontmoetingen, geen verrassende verschijningen. Lege straten en pleinen, donkere theaters en concertzalen. De stad in al haar leegte toonde haar schoonheid, dat zeker, maar geen toenadering meer tussen groepen die elkaar normaal gesproken niet zo vaak spreken. Alleen gelijkgestemden onder elkaar, bijvoorbeeld elke zondag protesterend op het Amsterdamse Museumplein, met cordons van ME-wagens en politie te paard eromheen. Wat zo ontbrak waren de andersdenkenden die in elkaars nabijheid zijn omdat ze van dezelfde muziek houden, van hetzelfde theater, van dezelfde schilder of schrijver, of van dezelfde monumentale kroeg of het museum. En dat is essentieel: de raakvlakken tussen mensen die niet alles, maar wel iets met elkaar delen.

Goed en slecht bestuur

Als wethouder in Amsterdam zat ik van 2006 tot en met 2014 acht jaar midden in de stad en sprak ik met de meest uiteenlopende Amsterdammers. In de politieke arena – de gemeenteraad van Amsterdam – bevochten we met elkaar wat we belangrijk vonden: een open, vrije stad waar iedereen – vrij naar Spinoza – kan en mag zeggen wat hij denkt en kan zijn wie hij is. Mijn grootste oponenten van toen zijn nu goede vrienden, mede dankzij de debatten over kunst en cultuur. 'Als wij voorbijgaan aan wat de alomvattende waarde is van kunst en cultuur voor Amsterdam, dan nemen wij afstand van Amsterdam als werkelijk vrije stad. Dan zal Amsterdam een stad worden van systemen en macht, zonder intellectuele en emotionele waarden die door Amsterdammers zelf gedeeld worden', zei ik in een poging de betekenis te schetsen van de kunstenaars die streden om de AFK-prijzen in augustus 2013.

De afgelopen twee jaar waren bijzonder vanwege corona. Onmiddellijk volgde een nieuwe bijzondere tijd, nu we door de oorlog in Oekraïne weer zo hard geconfronteerd worden met het feit dat vrijheid een verworvenheid is. De gevolgen van het einde van die vrijheid dreunen door in de hele wereld en maken dat we ons noodzakelijkerwijs richten op de primaire systemen van de samenleving: veiligheid, huisvesting, energie, voedsel, zorg. 'En ook op kunst en cultuur?', vraag ik me dan af. Hebben we geleerd van het verleden? Dat kunst en cultuur basisbehoeften zijn, maar dat je er niet binnen 48 uur aan doodgaat als het er niet is.

Het gesprek over de betekenis van kunst en cultuur voeren we de komende jaren hopelijk weer in alle intensiteit. Met nieuwe colleges en gemeenteraden, met de nieuwe staatssecretaris en de Tweede Kamer, politici en kunstenaars met elkaar. Graag zou ik samen met Jonas Staal en Hans van Houwelingen een nieuwe generatie politici en kunstenaars uitdagen om dit gesprek diepgaand met elkaar te voeren. Wij voelden die behoefte naar aanleiding van mijn Boekmanlezing in 2009 over de samenhang tussen politiek en kunst. In W139 organiseerden we het project *Allegories of Good and Bad Government*, vrij naar Ambrogio Lorenzetti, die in het jaar 1338 zijn fresco's op de muren van het stadhuis in Siena schilderde. Hij liet zien wat in zijn ogen goed

Ambrogio Lorenzetti, *Allegoria del Buon Governo*, onderdeel van *L'Allegoria ed Effetti del Buono e del Cattivo Governo*, 1337-1340, Palazzo Pubblico, Siena

en slecht bestuur was: op het stadsfresco zien we goedgeklede edelen, hardwerkende ambachtslieden, dansende meisjes op straat. Er was harmonie. En vrede. En de wisselwerking met het platteland blijkt op een ander fresco. Ook daar zijn ze welvarend, en de kastelen en villa's laten er geen misverstand over bestaan: hier wordt goed geleefd en dus ook goed bestuurd! De mensen zijn niet bang, zoals op de fresco's van slecht bestuur...

Wapenen tegen oprukkende onvrijheid

Goed bestuur bijna 800 jaar later is naar mijn idee niet heel anders. Kunst en cultuur zijn essentieel, geen bijzaak. Kunstenaars voeden ons door te laten zien wat zij zien. Zij verwarmen ons met een muziekstuk of een toneeltekst. Zij zorgen voor onze geestelijke bevrijding door nieuwe inzichten te bieden. Zij verbinden ons op een losse manier met elkaar.

Bij goed bestuur gaat het erom de doelen voor de lange termijn met elkaar te bespreken. Hoe blijven we voortdurend vernieuwen en houden we waarden in stand, ook door ze te bevragen? Nieuwe generaties verdienen het om net als wij geraakt te worden door schoonheid, het onverwachte, het confronterende, het troostende.

Begin dit jaar heb ik samen met andere toezichthouders van kunst- en cultuurinstellingen zorgen geuit over de vraag of de sector de lockdowns van de afgelopen twee jaar te boven komt. Het gaat ons daarbij bovenal om de culturele waarden,

ook al staan de economische ook onder druk. En om de lange termijn. Omdat mensen onderschatten hoe ingewikkeld de keten is van de totstandkoming van kunst en cultuur. Dat gaat over decennia. Goede bestuurders zullen begrijpen dat ze zich moeten laten inspireren door Ambrogio Lorenzetti en dus willen zien wat er gebeurt op straat: zijn de mensen bang? Dansen de meisjes? Handelen de ambachtslieden? Dragen de edelen mooie kleren? Omdat de kracht van losse verbanden een democratie machtig maakt. Om ons te wapenen tegen de 'oprukkende onvrijheid' waarover Tom-Jan Meeus medio april in *NRC* sprak.

De straten stromen na corona weer vol; ook met Oekraïense vluchtelingen. Laten we het mogelijk maken dat kunstenaars in een nieuwe tijd het machtige wapen van de pen of de kwast weer oppakken. Om ons op een losse manier in gesprek te houden en zo – wellicht door te confronteren – uiteindelijk langdurig en stevig te verbinden. •

Carolien Gehrels

is directeur energietransitie bij Arcadis en voorzitter van het Holland Festival en Méér muziek in de klas. Van 2006 tot en met 2014 was zij wethouder Kunst en Cultuur voor de PvdA in Amsterdam

